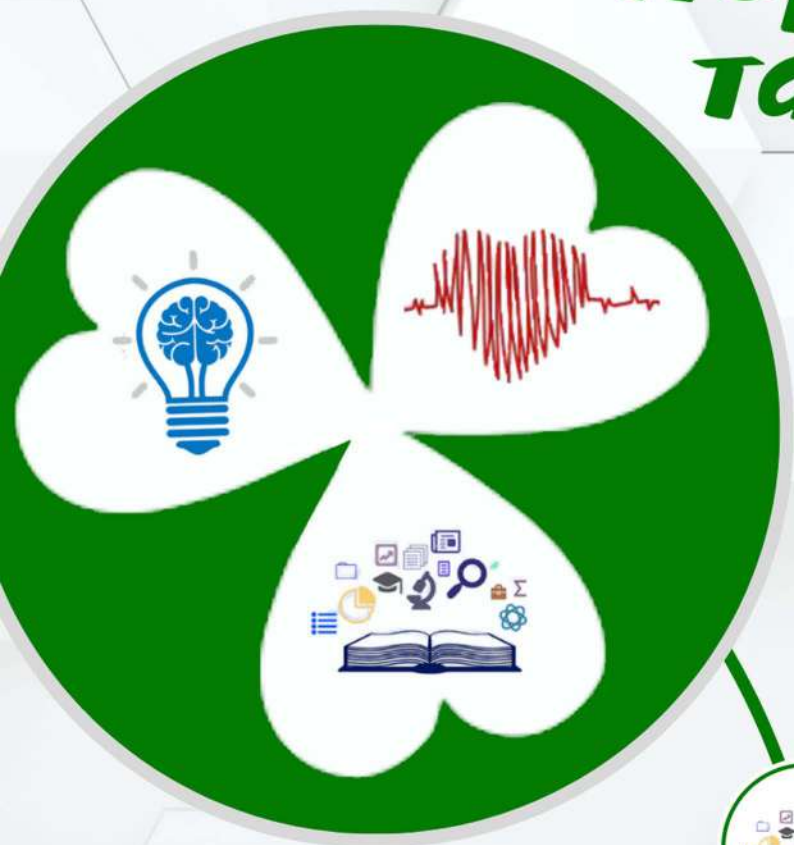

Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки

№3(61) 2026

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Християнська академія педагогічних наук України

Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва",
Центру дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

№ 3(61) 2026

Київ – 2026

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

**All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of Spiritual and Moral
Education**

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv",
Nutrition Center of Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

№ 3(61) 2026

Kyiv – 2026

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

Ідентифікатор медіа - R40-05846

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-3\(61\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-3(61))

«Перспективи та інновації науки»: журнал. 2026. № 3(61) 2026. С. 4067

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023 № 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222

*Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації
«Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 16.03..2026, № 7/3-26)*

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar

Електронний науковий журнал «Перспективи та інновації науки» заснований з метою висвітлення актуальних питань теорії та практики медицини, біології, біотехнології та реабілітації в Україні, за кордоном. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів

Згідно Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом МОН України від 15.01.2018 № 32, повнотекстовий доступ до наукових статей журналу представлений на платформі «Наукова періодика України» в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України та в Національному репозитарії академічних текстів

Голова редакційної колегії:

Вадзюк Степан Несторович - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України (Україна)

Заступник голови редакційної колегії: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна)

Редакційна колегія:

1. **Алієв, Ельнур М.** доктор медичних наук, професор, професор Азербайджанського медичного університету (Азербайджан)
2. **Бабова Ірина Костянтинівна** - доктор медичних наук, професор, старший науковий співробітник відділу економічного регулювання природокористування ДУ "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України", лікар ФРМ (фізичної та реабілітаційної медицини) ДУ "Територіальне медичне об'єднання МВС України по Одеській області" (Одеса, Україна)

3. **Бабчук Олена Григоріївна** кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та педагогіки Одеського державного університету внутрішніх справ, (Україна)
4. **Галандаров, Вагіф Календер** Доктор медичних наук, доктор філософії, професор, професор кафедри хірургічних захворювань Азербайджанського медичного університету (Азербайджан)
5. **Гарасєв, Ельдар Абдулла** доктор медичних наук, професор кафедри загальної та токсикологічної хімії, Заступник директора Азербайджанського медичного університету (Азербайджан)
6. **Ельдар Елієв** доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічних захворювань Азербайджанського медичного університету (Азербайджан)
7. **Жуков Валері**, Університет Миколи Коперника в Торуні (Торунь, Польща),
8. **Журавльова Лариса Петрівна** — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
9. **Іншакова Ганна Вадимівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри громадського здоров'я Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
10. **Керецман Анжеліка Олексіївна**– кандидат медичних наук, доцент, завідувачка кафедри соціальної медицини та гігієни медичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
11. **Керіас Андрій В'ячеславович** – доктор філософії в галузі психології, кандидат психологічних наук, дійсний член Української психологічної асоціації, магістр права, магістр педагогіки, доцент кафедри Практичної психології Одеського національного морського університету, старший викладач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету (Одеса, Україна)
12. **Коваль Галина Миколаївна** - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології, епідеміології з курсом інфекційних хвороб Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)
13. **Корильчук Неоніла Іванівна** – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
14. **Левков Анатолій Анатолійович** - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», доцент кафедри онкології, радіаційної медицини та радіології Полтавського державного медичного університету (Полтава, Україна)
15. **Мочалов Юрій Олександрович** - доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
16. **Олійник Світлана Валентинівна** - кандидат фармацевтичних наук, доцент, доцент кафедри аптечної технології ліків Національного фармацевтичного університету
17. **Пасько Ольга Миколаївна** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри психології та педагогіки, Одеський державний університет внутрішніх справ.(Одеса, Україна)
18. **Помиткіна Любов Віталіївна** — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
19. **Сатурська Ганна Степанівна** - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
20. **Теренда Наталія Олександрівна** - доктор медичних наук, професор, т.в.о завідувача кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
21. **Черська Марія Сергіївна** - доктор медичних наук, завідувачка консультативно-діагностичним відділенням Державної Установи «Інститут ендокринології та обміну речовин НАМН України» (Київ, Україна)
22. **Шульгай Аркадій Гаврилович** - доктор медичних наук, професор, професор кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

- Олексюк В.Р., Вінничук М.В., Чайковська Г.Б.** **3707**
ПАТОПСИХОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ З РАС
- Павлюк О. Д., Романенкова О. Ю.** **3720**
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВІД СТРЕСОГЕННОСТІ ДО РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ
- Палько Т. В.** **3732**
ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ
- Пасічник А. А.** **3744**
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ НАРИС ПРОБЛЕМИ
- Петреченко С. А.** **3757**
ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРОЦЕС АДАПТАЦІЇ ВАЖКОПОРАНЕНИХ КОМБАНТІВ ДО МИРНОГО ЖИТТЯ
- Петрик О. В.** **3767**
САМОПРИЙНЯТТЯ ЯК РЕСУРС ПОДОЛАННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ОСОБИСТОСТІ: НАУКОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС
- Пивоварчик І. М.** **3780**
СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА СТИЛІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ: ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ
- Погорєлов О. О.** **3792**
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ФЕНОМЕНУ АУТОАГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ
- Праченко О., Розова Т., Ханецька Т.** **3804**
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ЧИННИКИ ВИЯВУ ГЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

УДК 159.923.2:316.6

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-3\(61\)-3780-3791](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-3(61)-3780-3791)

Пивоварчик Ірина Михайлівна кандидат психологічних наук, доцент кафедри менеджменту охорони здоров'я та психології, Одеський національний медичний університет, м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0003-4980-677X>

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА СТИЛІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ: ТЕОРЕТИКО- ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. У статті представлено теоретико-емпіричний аналіз взаємозв'язку між соціальним інтелектом та стилями міжособистісної взаємодії у практичних психологів. Актуальність теми зумовлена зростаючим інтересом психологічної науки до проблеми професійного становлення фахівців соціономічних професій та специфіки їхнього соціального функціонування. На основі огляду концептуальних підходів до розуміння соціального інтелекту (Е. Торндайк, Дж. Гілфорд, Н. Кантор, Дж. Ф. Кілстром, Г. Гарднер, Д. Гоулман) та моделі міжособистісного функціонування особистості (Т. Лірі) теоретично обґрунтовано гіпотезу про відносну автономність когнітивного та поведінково-диспозиційного рівнів соціального функціонування у представників психологічної професії. Проаналізовано українські та зарубіжні дослідження, присвячені вивченню соціального інтелекту психологів та особливостей їхньої міжособистісної взаємодії. Емпіричне дослідження проведено на вибірці практичних психологів ($N = 60$) із використанням методики Дж. Гілфорда (адаптація Є. Михайлової) та методики діагностики міжособистісних стосунків Т. Лірі. Статистичну обробку здійснено методами кореляційного аналізу (коефіцієнти Спірмена та Пірсона). Результати засвідчили відсутність статистично значущих кореляційних зв'язків між загальним показником соціального інтелекту та октантами міжособистісної взаємодії ($r < 0,200$; $p > 0,05$), що інтерпретується в контексті специфіки фахової рефлексивності психологів та ефекту обмеження дисперсії.

Внутрішня структура методики Гілфорда підтвердила свою конвергентну валідність: усі субтести значуще корелюють із загальним показником соціального інтелекту ($r = 0,499\text{--}0,763$; $p < 0,01$). Зроблено висновок, що соціальний інтелект як когнітивна здатність та стиль міжособистісної взаємодії як поведінковий патерн функціонують відносно автономно у вибірці фахівців-психологів. Підкреслено роль фахової рефлексивності, супервізійного досвіду та поведінкової гнучкості як чинників, що опосередковують зв'язок між когнітивним і поведінковим рівнями соціального функціонування. Визначено перспективи подальших досліджень, пов'язані з аналізом медіаторних і

модераторних чинників цього взаємозв'язку, зокрема рівня емоційного вигорання та стажу практичної діяльності.

Ключові слова: соціальний інтелект, міжособистісна взаємодія, стилі поведінки, практичні психологи, когнітивно-поведінкова автономність, методика Гілфорда, модель Лірі, фахова рефлексивність.

Pivovarchyk Iryna Mykhailivna PhD in Psychology, Associate Professor, Department of Healthcare Management and Psychology, Odesa National Medical University, Odesa, <https://orcid.org/0000-0003-4980-677X>

SOCIAL INTELLIGENCE AND INTERPERSONAL INTERACTION STYLES OF PRACTISING PSYCHOLOGISTS: A THEORETICAL AND EMPIRICAL ANALYSIS

Abstract. The article presents a theoretical and empirical analysis of the relationship between social intelligence and interpersonal interaction styles in practising psychologists. The relevance of the topic is driven by the growing scholarly interest in the professional development of social-sector specialists and the specifics of their social functioning. Drawing on a review of conceptual approaches to social intelligence (E. Thorndike, J. Guilford, N. Cantor, J. F. Kihlstrom, H. Gardner, D. Goleman) and the interpersonal personality model (T. Leary), the hypothesis of relative autonomy between the cognitive and behavioural-dispositional levels of social functioning in psychological professionals is theoretically substantiated. Ukrainian and international studies on the social intelligence of psychologists and their interpersonal interaction patterns are analysed.

The empirical study was conducted on a sample of practising psychologists ($N = 60$) using the Guilford Social Intelligence Test (adapted by Ye. Mikhailova) and the Leary Interpersonal Diagnostic Methodology. Statistical analysis employed Spearman and Pearson correlation coefficients. Results showed no statistically significant correlations between the overall social intelligence index and the Leary octants ($r < .200$; $p > .05$), interpreted in terms of professional reflexivity specificity and the restriction-of-range effect. The internal structure of the Guilford test confirmed its convergent validity: all subtests correlated significantly with the total score ($r = .499-.763$; $p < .01$).

It is concluded that social intelligence as a cognitive ability and interpersonal style as a behavioural pattern operate relatively autonomously in a sample of psychological professionals. The role of professional reflexivity, supervisory experience and behavioural flexibility as mediating factors is highlighted. Directions for further research involving mediator and moderator analysis are outlined.

Keywords: social intelligence, interpersonal interaction, behavioural styles, practising psychologists, cognitive-behavioural autonomy, Guilford methodology, Leary model, professional reflexivity.

Постановка проблеми. Проблема взаємозв'язку між когнітивними здібностями особистості та її поведінковими патернами у соціальному середовищі залишається однією з центральних у сучасній психологічній науці. Особливої актуальності вона набуває в контексті дослідження суб'єктів допоміжних та соціономічних професій, зокрема практичних психологів, ефективність фахової діяльності яких безпосередньо залежить від якості соціального пізнання та компетентності у міжособистісних стосунках. У сучасному суспільстві, де вимоги до психологів невпинно зростають, а спектр задач розширюється від клінічної роботи до організаційного консультування, питання про психологічний профіль самих фахівців набуває все більшого наукового та прикладного значення.

Соціальний інтелект як психологічний конструкт охоплює здатність особистості розуміти поведінку, мотиви, наміри та емоційні стани інших людей і власні соціальні прояви. Питання про те, яким чином рівень соціально-когнітивних здібностей корелює зі стилем реального міжособистісного функціонування – тобто чи впливає краще «розуміння» на характер «взаємодії» – залишається дискусійним у психологічній літературі. Відповідь на нього є принципово важливою для розуміння механізмів фахового становлення психологів та розробки ефективних програм їхньої підготовки, підвищення кваліфікації і супервізії.

Практична значущість проблеми визначається потребою у науково обґрунтованих критеріях відбору та оцінювання психологічних кадрів у медичних, освітніх та соціальних установах. Якщо соціальний інтелект і стиль міжособистісної взаємодії є взаємопов'язаними, то рівень першого може слугувати предиктором якості терапевтичного альянсу та ефективності фахової діяльності. Якщо ж вони функціонують відносно незалежно, це має важливі наслідки для побудови навчальних програм і програм особистісного розвитку фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «соціальний інтелект» було вперше введено до наукового обігу американським психологом Е. Торндайком у 1920 році. Розуміючи соціальний інтелект як здатність розуміти людей і розумно діяти у сфері людських взаємин [16], він указав на його принципову відмінність від абстрактного та механічного інтелекту. Попри концептуальну новизну, це визначення поєднувало два різнорівневі явища – пізнавальний та поведінковий компоненти соціального функціонування, що на тривалий час задало суперечливий вектор досліджень у цій галузі.

Принциповий крок у теоретичному осмисленні соціального інтелекту зробив Дж. П. Гілфорд у рамках «Моделі структури інтелекту» (1967). Відповідно до цієї моделі, соціальний інтелект представлений здібностями поведінкового домену та може бути виміряний через шість когнітивних здібностей, пов'язаних із пізнанням поведінки [10]. Принципово важливим є те, що Гілфорд визначив соціальний інтелект як суто когнітивний конструкт –

здатність судити про людей стосовно їхніх думок, намірів та установок, – не включаючи до нього поведінкові прояви як такі.

Н. Кантор і Дж. Ф. Кілстром (1987) запропонували розглядати соціальний інтелект як «фонд знань індивіда про соціальний світ» – сукупність декларативних та процедуральних знань, які особистість використовує при взаємодії з оточенням [3]. Принциповим внеском цих дослідників стало чітке розмежування між соціальним інтелектом як знанням (когнітивний рівень) та соціальною компетентністю як здатністю ефективно діяти на основі цього знання (поведінковий рівень). Саме цей поділ слугує теоретичним підґрунтям нашого дослідження.

Г. Гарднер у теорії множинного інтелекту (1983) розмежував міжособистісний і внутрішньоособистісний інтелект, уточнивши, що здатність розуміти інших людей не тотожна певному стилю поведінки з ними – вони є пов'язаними, проте відносно автономними психологічними реаліями [5]. Д. Гоулман (2006) розширив розуміння соціального інтелекту в рамках соціальної нейронауки, виокремивши соціальну обізнаність та соціальну дієздатність як відносно автономні виміри [6]. Показово, що і в цій концепції здатність до соціального розуміння та характер соціальної поведінки визначаються різними психологічними механізмами.

В українській психологічній науці проблема соціального інтелекту активно розробляється у кількох напрямках. Н. В. Коврига (2003) у своєму дисертаційному дослідженні, присвяченому стрес-захисній функції соціального інтелекту, розглядає його як інтегральну здатність, що забезпечує психологічну стійкість особистості в умовах міжособистісної взаємодії та є важливим ресурсом фахового здоров'я спеціалістів допоміжних професій [1]. О. Матеюк та Ю. Суходоля (2021) розглядають соціальний інтелект як «поліфункціональний соціально-психологічний феномен», що є індивідуально-психологічною здатністю до розуміння і прогнозу поведінки людей, підкреслюючи його переважно когнітивну природу [2].

І. В. Арістова та Н. О. Євдокімова (2020) досліджують соціальний інтелект у структурі комунікативної компетентності фахівців та наголошують на його детермінувальній ролі щодо комунікативних стратегій, водночас зазначаючи, що зв'язок між розумінням соціальних ситуацій і поведінковими реакціями на них є опосередкованим і нелінійним [3].

С. Ситнік та О. Чебикін (2020), досліджуючи зв'язки між соціальним інтелектом і міжособистісною взаємодією у психологів, констатують непрямолінійний та неоднозначний характер цього зв'язку [4]. Їхній висновок про складну опосередковану природу взаємодії між когнітивними та поведінковими компонентами соціального функціонування відповідає теоретичній позиції нашого дослідження. Т. М. Дяченко та О. В. Тімченко (2019) у дослідженні особистісних ресурсів психологічної готовності фахівців до роботи в умовах стресу виявили, що соціальний інтелект є необхідною, але не достатньою

умовою ефективної міжособистісної взаємодії: між ними існують численні медіаторні чинники особистісного та ситуаційного характеру [5].

Паралельний напрям досліджень стосується вивчення стилів міжособистісного функціонування особистості. Модель Т. Лірі (1957), яка описує стилі міжособистісної поведінки через циркумплекс восьми октантів, організованих за осями домінування–підпорядкування та любов–ворожість, є класичним інструментом операціоналізації поведінково-диспозиційного виміру соціального функціонування [11]. О. В. Скрипаченко та О. В. Тімченко (2021) у дослідженні особистісних особливостей фахівців сфери психічного здоров'я встановили, що стилі міжособистісної взаємодії практичних психологів суттєво різняться залежно від терапевтичної модальності та напряму фахової спеціалізації, що свідчить про відносну гнучкість і ситуативну обумовленість цих стилів [6].

Окремого розгляду заслуговує питання про теоретичне співвідношення соціального інтелекту, емоційного інтелекту та соціальної компетентності, оскільки ці конструкти нерідко вживаються як взаємозамінні у повсякденній та науковій мові, хоча насправді позначають різні психологічні явища. Соціальний інтелект у трактуванні Гілфорда є когнітивною здатністю – результативним компонентом обробки соціальної інформації. Емоційний інтелект у концепції Д. Гоулмана охоплює як когнітивні, так і регулятивні компоненти – здатність розпізнавати та управляти емоціями. Соціальна компетентність є найширшим поняттям і включає поведінкові, когнітивні та афективні складові, що забезпечують ефективне соціальне функціонування. Таке розмежування є принциповим для розуміння того, чому соціальний інтелект (суто когнітивна здатність) може не корелювати безпосередньо з поведінковими стилями: між ними знаходяться численні проміжні ланки – мотивація, ціннісні орієнтації, ситуаційні вимоги, стратегії саморегуляції та індивідуальний досвід.

Важливим теоретичним питанням є також проблема детермінант міжособистісного стилю. У рамках диспозиційного підходу (Г. Олпорт, Р. Кеттел) стиль взаємодії розглядається як відносно стала риса особистості, що визначається сукупністю темпераментальних, характерологічних та досвідно набутих тенденцій. Ситуаційний підхід (В. Мішел) наголошує на ролі контексту у формуванні поведінки: одна й та сама людина може демонструвати суттєво різні стилі взаємодії в залежності від ситуаційних вимог. Для психологів особливо актуальний третій підхід – інтеракційний, який акцентує взаємодію особистісних диспозицій та ситуаційних чинників. Практикуючий психолог, маючи сформовані особистісні диспозиції, водночас постійно адаптує свою поведінку до конкретної терапевтичної ситуації, що зумовлює підвищену ситуативну варіативність його міжособистісного стилю порівняно з представниками інших фахових груп.

Невирішеною у вітчизняній психологічній науці залишається проблема діагностики соціального інтелекту та міжособистісних стилів у медичних психологів зокрема. Специфіка роботи в медичному закладі – постійний контакт

з людьми в стані хвороби, тривоги та психологічного стресу – ставить особливі вимоги до соціально-когнітивних здібностей фахівця та водночас формує особливий адаптивний контекст для міжособистісної взаємодії. Н. В. Коврига (2003) показала, що саме стрес-захисна функція соціального інтелекту є одним з ключових ресурсів, що забезпечують психологічне здоров'я та професійне довголіття фахівців допоміжних професій [1]. Ці міркування обґрунтовують необхідність досліджень психологічного профілю практичних психологів, у тому числі тих, що працюють у медичному контексті.

Мета статті – визначити характер та специфіку взаємозв'язків між соціальним інтелектом та стилями міжособистісної взаємодії у практичних психологів на основі кореляційного аналізу результатів психодіагностичного дослідження.

Завдання дослідження: 1) перевірити внутрішню узгодженість (конвергентну валідність) методики Гілфорда на вибірці практичних психологів; 2) встановити наявність або відсутності значущих кореляцій між соціальним інтелектом та октантами методики Лірі; 3) теоретично інтерпретувати отримані результати з урахуванням фахової специфіки вибірки.

Методи та організація дослідження. Дослідження проводилось на вибірці практичних психологів ($N = 60$), які працюють у закладах охорони здоров'я, освіти та соціальних службах м. Одеса та Одеської області. Середній вік досліджуваних становив 34,2 роки ($SD = 7,8$); стаж фахової діяльності – від 1 до 25 років. Усі учасники дослідження мали вищу психологічну освіту та діючу практичну діяльність на момент проведення дослідження. Участь у дослідженні була добровільною та анонімною.

За фаховою спеціалізацією вибірку складали: психологи медичних закладів (15 %), шкільні та практичні психологи системи освіти (35 %), психологи соціальних служб (21,7 %), психологи-консультанти приватної практики (28,3 %). Така структура вибірки відображає основні сегменти ринку психологічних послуг і забезпечує відносну репрезентативність щодо генеральної сукупності практичних психологів регіону. Водночас слід зазначити, що вибірка є зручною (не рандомізованою), що є стандартним обмеженням психологічних досліджень практикуючих фахівців.

Для досягнення мети застосовувалися такі психодіагностичні методики.

Методика діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда та М. О'Саллівана (адаптація Є. Михайлової) — включає чотири субтести: пізнання поведінкових класів (СВІ), пізнання поведінкових систем (СВС), пізнання поведінкових трансформацій (СВТ), пізнання поведінкових систем — другий субтест (СБС), та загальний показник соціального інтелекту (СІ). Методика вимірює когнітивну здатність до розуміння та прогнозування соціальної поведінки.

Методика діагностики міжособистісних стосунків Т. Лірі — дозволяє визначити провідні стилі міжособистісної взаємодії за вісьмома октантами: авторитарним (AUT), егоїстичним (EGO), агресивним (AGR), підозрілим (SUS),

підлеглим (SUB), залежним (DEP), дружнім (FRI) та альтруїстичним (ALT). Методика вимірює поведінково-диспозиційний рівень міжособистісного функціонування.

Статистична обробка результатів здійснювалась за допомогою пакету SPSS 27.0 із використанням коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена та лінійної кореляції Пірсона. Використання двох методів дозволило забезпечити методологічну надійність отриманих результатів та знизити вплив можливих порушень нормальності розподілу: коефіцієнт Спірмена є непараметричним і робастнішим до відхилень від нормальності, тоді як коефіцієнт Пірсона дозволяє оцінити лінійний зв'язок з більшою статистичною потужністю за умов наближеної нормальності. Рівень статистичної значущості встановлено на позначці $p < 0,05$.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними кореляції Спірмена, загальний показник соціального інтелекту (CI) демонструє статистично значущі зв'язки з усіма субтестами методики: CBI – $\rho = 0,763$ ($p < 0,01$); CBТ – $\rho = 0,648$ ($p < 0,01$); CBS – $\rho = 0,580$ ($p < 0,01$); CBC – $\rho = 0,473$ ($p < 0,01$). Аналогічну картину відображає кореляція Пірсона: CBI – $r = 0,743$ ($p < 0,01$); CBТ – $r = 0,705$ ($p < 0,01$); CBS – $r = 0,678$ ($p < 0,01$); CBC – $r = 0,499$ ($p < 0,01$). Слід також відзначити значущий зв'язок між субтестами CBТ та CBS ($r = 0,712$; $p < 0,01$), що свідчить про їхню змістову спорідненість у структурі соціального інтелекту.

Отримані коефіцієнти кореляції перебувають у діапазоні від помірних до сильних (0,473–0,763), що відповідає очікуваному профілю для добре стандартизованих багатокомпонентних тестових методик. Найвищий зв'язок із загальним показником виявляє субтест CBI (пізнання поведінкових класів), що може свідчити про його центральну роль у структурі соціального інтелекту – здатність категоризувати та узагальнювати міжособистісні ситуації є, ймовірно, базовим когнітивним процесом, який лежить в основі більш спеціалізованих соціально-інтелектуальних здібностей. Таким чином, методика Гілфорда функціонує коректно на вибірці практичних психологів, а отримані дані є придатними для подальшого аналізу.

За коефіцієнтом Спірмена, загальний показник соціального інтелекту (CI) не має статистично значущих кореляцій з жодним із восьми октантів: авторитарним (AUT: $\rho = -0,115$; $p = 0,381$), егоїстичним (EGO: $\rho = -0,089$; $p = 0,501$), агресивним (AGR: $\rho = 0,064$; $p = 0,629$), підозрілим (SUS: $\rho = 0,030$; $p = 0,822$), підлеглим (SUB: $\rho = 0,059$; $p = 0,653$), залежним (DEP: $\rho = 0,041$; $p = 0,754$), дружнім (FRI: $\rho = 0,051$; $p = 0,698$) та альтруїстичним (ALT: $\rho = 0,100$; $p = 0,448$). Аналогічна картина відтворюється при застосуванні коефіцієнта Пірсона: жодна з кореляцій між CI та октантами Лірі не досягає рівня статистичної значущості ($p > 0,05$ у всіх випадках).

На рівні окремих субтестів виявлено єдиний значущий зв'язок: CBS та дружній октант (FRI) демонструють негативну кореляцію ($\rho = -0,271$; $p = 0,036$ за Спірменом; $r = -0,321$; $p < 0,05$ за Пірсоном). Цей зв'язок є слабким за силою і

не відтворюється на рівні загального показника, що дозволяє розглядати його як часткову залежність, яка потребує перевірки на незалежних вибірках. Можливим поясненням є те, що вища здатність до аналізу складних поведінкових систем (CBS) може корелювати з більшою аналітичною дистанційністю у взаємодії, а отже, зі зниженою тенденцією до демонстративної дружності.

Для порівняння зазначимо, що кореляції між самими октантами Лірі відповідають теоретично очікуванім: виявлено позитивний зв'язок між підлеглим та залежним стилями (SUB–DEP: $\rho = 0,544$; $p < 0,001$), між авторитарним та агресивним (AUT–AGR: $\rho = 0,303$; $p = 0,019$), а також негативний зв'язок між авторитарним та підлеглим (AUT–SUB: $\rho = -0,304$; $p = 0,018$), що підтверджує біполярну структуру методики та її адекватне функціонування на даній вибірці. Отже, відсутність зв'язку між CI та октантами Лірі не може бути пояснена неадекватністю інструментів вимірювання.

Важливим чинником інтерпретації є фахова приналежність досліджуваних. Практичні психологи є особливою категорією спеціалістів, для яких рефлексія власних міжособистісних патернів є невід'ємним елементом як базової підготовки, так і повсякденної фахової діяльності. Супервізійний досвід, проходження особистої терапії, опанування технік саморегуляції та усвідомленого управління контрпереносом формують здатність свідомо обирати різні стилі взаємодії залежно від контексту та потреб клієнта. Про це свідчать і дані О. В. Скрипаченко та О. В. Тімченко (2021), які зафіксували суттєву варіативність стилів міжособистісної взаємодії у психологів залежно від терапевтичної модальності їхньої роботи [6]. М. Д. Герланд (2022) описує рефлексивність як «свідоме використання власного самоусвідомлення для формування смислів щодо інших», що є визначальною рисою соціальних практиків [7].

Саме рефлексивність може слугувати механізмом, що «розриває» потенційний лінійний зв'язок між когнітивним рівнем (соціальний інтелект) та стилем поведінки: психолог може добре розуміти соціальні ситуації і водночас гнучко обирати між різними поведінковими стилями залежно від контексту.

Другим поясненням є ефект обмеження дисперсії (restriction of range effect): психологи як фахова група характеризуються відносно вищим та однорідним рівнем соціального інтелекту внаслідок як первинної самоселекції, так і систематичного розвитку соціально-когнітивних компетенцій у процесі навчання та практики. Зменшення варіативності за однією зі змінних статистично знижує ймовірність виявлення значущих кореляцій [8]. Цей методологічний чинник необхідно враховувати при інтерпретації отриманих результатів: не виключено, що на більш гетерогенній вибірці зв'язок між соціальним інтелектом та стилем взаємодії виявився б помітнішим. Дослідження Н. В. Ковриги (2003) підтверджує, що вибірки психологів-практиків демонструють систематично вищі та більш однорідні показники соціального інтелекту порівняно із загальнопопуляційними нормами [1].

Третє пояснення спирається на концепцію конструктуальної автономності соціального інтелекту та міжособистісного стилю. Відповідно до нейронаукового підходу, нейроанатомічні кореляти соціального інтелекту пов'язані з процесами соціального пізнання і не мають прямого зв'язку з індивідуальними поведінковими диспозиціями [9]. Це означає, що соціальний інтелект і стиль міжособистісної поведінки можуть мати різні нейробіологічні та психологічні детермінанти, а їхній взаємозв'язок є принципово не прямим, а опосередкованим складним ланцюгом індивідуальних, ситуаційних та культуральних чинників.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони сприяють розмежуванню діагностичних областей у психодіагностиці фахівців.

Якщо соціальний інтелект і стиль міжособистісної взаємодії є відносно незалежними конструктами, то їх необхідно вимірювати окремо і на основі цих вимірювань формулювати окремі психологічні рекомендації. Зокрема, психолог із розвиненим соціальним інтелектом і переважно підлеглим міжособистісним стилем за Лірі може потребувати роботи над асертивністю і самопрезентацією, але не над розвитком когнітивних соціальних навичок. І навпаки, фахівець із добре розвиненими міжособистісними стилями може мати обмежений соціально-когнітивний потенціал, що знижує глибину розуміння клієнтських ситуацій. Диференційований підхід до двох конструктів є, таким чином, принципово важливим для індивідуалізованої роботи з психологами в рамках супервізії та підвищення кваліфікації.

Практичні імплікації дослідження стосуються насамперед системи підготовки та супервізії практичних психологів. Виявлена автономність соціального інтелекту та міжособистісного стилю свідчить про необхідність паралельного і незалежного розвитку обох складових у програмах фахової підготовки. Розвиток соціального інтелекту (когнітивна складова) потребує методів, спрямованих на вдосконалення здатності до точної інтерпретації соціальних сигналів, передбачення поведінкових наслідків і розуміння системної динаміки міжособистісних стосунків. Формування адаптивного міжособистісного стилю (поведінкова складова) потребує досвідного навчання, рефлексивних практик, групової та індивідуальної супервізії, що дозволяють фахівцеві усвідомити власні поведінкові патерни і розширити репертуар адаптивних стратегій. Обидва ці вектори є необхідними, але жоден з них не є достатньою умовою для розвитку іншого.

Слід також зазначити обмеження проведеного дослідження, що необхідно враховувати при інтерпретації результатів. По-перше, вибірка обмежена одним містом та одним регіоном, що знижує можливості узагальнення результатів на всю генеральну сукупність практичних психологів України. По-друге, дизайн дослідження є кореляційним, що не дозволяє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між досліджуваними змінними. По-третє, методика Лірі вимірює самозвіт про власні стилі взаємодії, що може не збігатися з реальною поведінкою в конкретних ситуаціях. По-четверте, вибірка є відносно невеликою

($N = 60$), що знижує статистичну потужність аналізу і підвищує ймовірність помилки другого роду (пропуску реального зв'язку). Врахування цих обмежень є необхідним для коректної наукової інтерпретації та планування подальших досліджень.

У зарубіжній літературі дані про взаємозв'язок соціального інтелекту з міжособистісними стилями є суперечливими. Ряд досліджень на загальнопопуляційних вибірках виявляє помірні позитивні зв'язки між соціальним інтелектом і про-соціальними стилями взаємодії (дружній, альтруїстичний октанти за Лірі), тоді як дослідження на вибірках фахівців або не виявляють значущих зв'язків, або виявляють нелінійні залежності. Д. Ромні і М. Пайрит (1999), аналізуючи концепцію Гарднера, констатували можливість негативного зв'язку між різними компонентами соціального інтелекту, що ще раз підкреслює складність і неоднозначність структури соціально-когнітивного функціонування [17]. Ці дані узгоджуються з нашим висновком про відсутність простих лінійних зв'язків між соціальним інтелектом і поведінковими стилями.

Окремо слід відзначити значущість виявленої внутрішньої узгодженості методики Гілфорда на нашій вибірці. Отримані коефіцієнти кореляції між субтестами і загальним показником ($r = 0,499-0,763$) є зіставними або вищими за відповідні показники стандартизаційних досліджень Є. Михайлової. Це свідчить про те, що методика вимірює один і той самий конструкт на вибірці практичних психологів так само коректно, як і на нормативних вибірках. Особливо показовим є зв'язок між субтестами СВТ та CBS ($r = 0,712$), що відображає тісний зв'язок між здатністю розуміти зміни в поведінці та здатністю аналізувати поведінкові системи – двома взаємодоповнюючими аспектами соціально-когнітивного аналізу.

Висновки. За результатами дослідження сформульовано такі висновки.

По-перше, методика діагностики соціального інтелекту (Гілфорд–Михайлова) демонструє високий рівень конвергентної валідності на вибірці практичних психологів: усі субтести значуще корелюють із загальним показником ($r = 0,499-0,763$; $p < 0,01$), що свідчить про психометричну придатність інструменту для використання в даній дослідницькій популяції. Найвищий внесок у загальний показник соціального інтелекту вносить субтест пізнання поведінкових класів (СВІ), що може свідчити про його базову роль у структурі соціально-когнітивних здібностей.

По-друге, статистично значущих взаємозв'язків між загальним показником соціального інтелекту та октантами міжособистісної взаємодії (Лірі) не виявлено.

Результат є стійким і відтворюється незалежно від застосованого коефіцієнта кореляції. Виявлений поодинокий зв'язок між субтестом CBS та дружнім октантом ($r = -0,321$; $p < 0,05$) є слабким за силою і потребує перевірки на незалежних вибірках перш ніж на його основі робити змістовні теоретичні висновки.

По-третє, відсутність зв'язку інтерпретується як відображення реальної психологічної диференціації між когнітивним виміром соціального інтелекту та поведінково-диспозиційним виміром міжособистісного стилю. У вибірці фахівців психологічного профілю ця диференціація є закономірною і пов'язана: а) з рефлексивністю та поведінковою гнучкістю фахівців, що виключає фіксацію на одному стилі взаємодії; б) з ефектом обмеження дисперсії у відносно гомогенній вибірці; в) з принципово різними психологічними та нейробіологічними детермінантами двох досліджуваних конструктів.

Перспективою подальших досліджень є вивчення медіаторних та модераторних факторів, здатних впливати на характер взаємозв'язків між соціальним інтелектом і міжособистісними стилями, зокрема рівня емоційного вигорання, досвіду особистої терапії, стажу практичної діяльності та терапевтичної модальності. Доцільним є також порівняльне дослідження на гетерогенних вибірках, яке дозволило б встановити, чи є відсутність зв'язку специфічною для психологів як фахової групи, чи відображає більш загальну закономірність.

Література

1. Коврига Н. В. Стрес-захисна та адаптаційна функція соціального інтелекту : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2003. 185 с.
2. Матеюк О., Суходоля Ю. Соціальний інтелект: психологічний феномен та умови його розвитку. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2021. Вип. 11. С. 68–75.
3. Арістова І. В., Євдокімова Н. О. Соціальний інтелект у структурі комунікативної компетентності фахівців соціономічних професій. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Психологія». 2020. № 68. С. 12–19.
4. Ситнік С., Чебикін О. Особливості міжособистісної взаємодії психологів з різним рівнем соціального інтелекту. Наука і освіта. 2020. № 1. С. 44–52.
5. Дяченко Т. М., Тімченко О. В. Особистісні ресурси психологічної готовності фахівців до діяльності в умовах стресу. Психологія і особистість. 2019. № 2 (16). С. 95–108.
6. Скрипаченко О. В., Тімченко О. В. Стилі міжособистісної взаємодії фахівців сфери психічного здоров'я. Актуальні проблеми психології. 2021. Т. 7, вип. 52. С. 134–142.
7. Herland M. D. Emotional intelligence as a part of critical reflection in social work practice and research. Qualitative Social Work. 2022. Vol. 21, No. 4. <https://doi.org/10.1177/14733250211024734>.
8. Eliadis A. Social intelligence and empathy: An integrated literature review. Journal of International Business Research. 2023. Vol. 22, No. 4. P. 1–11.
9. Myznikov A., Zheltyakova M., Korotkov A. et al. Neuroanatomical correlates of social intelligence measured by the Guilford test. Brain Topography. 2021. Vol. 34, No. 3. P. 337–347. <https://doi.org/10.1007/s10548-021-00837-1>.
10. O'Sullivan M., Guilford J. P., de Mille R. The measurement of social intelligence. Reports from the Psychological Laboratory, No. 34. Los Angeles : University of Southern California, 1965. 64 p.
11. Leary T. Interpersonal diagnosis of personality. New York : Ronald Press, 1957. 518 p.
12. Gardner H. Frames of mind: The theory of multiple intelligences. New York : Basic Books, 1983. 440 p.
13. Cantor N., Kihlstrom J. F. Personality and social intelligence. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall, 1987. 253 p.

14. Goleman D. Social intelligence: The new science of human relationships. New York : Bantam Books, 2006. 403 p.
15. Guilford J. P. The nature of human intelligence. New York : McGraw-Hill, 1967. 538 p.
16. Thorndike E. L. Intelligence and its uses. Harper's Magazine. 1920. Vol. 140. P. 227–235.
17. Romney D. M., Pyryt M. C. Guilford's concept of social intelligence revisited. High Ability Studies. 1999. Vol. 10, No. 2. P. 137–142.

References

1. Kovryha N. V. (2003). Stres-zakhysna ta adaptatsiina funktsiia sotsialnoho intelektu [Stress-protective and adaptive function of social intelligence] (PhD thesis). Kyiv. [in Ukrainian].
2. Matieiuk O., Sukhodolia Yu. (2021). Sotsialnyi intelekt: psykholohichniy fenomen ta umovy yoho rozvytku [Social intelligence: psychological phenomenon and conditions of its development]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya psykholohichni nauky, 11, 68–75. [in Ukrainian].
3. Aristova I. V., Yevdokimova N. O. (2020). Sotsialnyi intelekt u strukturi komunikativnoi kompetentnosti fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii [Social intelligence in the communicative competence structure of social-sector professionals]. Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Seriya «Psykhologhiia», 68, 12–19. [in Ukrainian].
4. Sytnyk S., Chebykin O. (2020). Osoblyvosti mizhosobystisnoi vzaiemodii psykholohiv z riznym rivnem sotsialnoho intelektu [Interpersonal interaction features of psychologists with different levels of social intelligence]. Nauka i osvita, 1, 44–52. [in Ukrainian].
5. Diachenko T. M., Timchenko O. V. (2019). Osobystisni resursy psykholohichnoi hotovnosti fakhivtsiv do diialnosti v umovakh stresu [Personal resources of psychological readiness of specialists for activities under stress]. Psykhologhiia i osobystist, 2(16), 95–108. [in Ukrainian].
6. Skrypachenko O. V., Timchenko O. V. (2021). Styli mizhosobystisnoi vzaiemodii fakhivtsiv sfery psykhiichnoho zdorovia [Interpersonal interaction styles of mental health professionals]. Aktualni problemy psykholohii, 7(52), 134–142. [in Ukrainian].
7. Herland M. D. (2022). Emotional intelligence as a part of critical reflection in social work practice and research. Qualitative Social Work, 21(4). <https://doi.org/10.1177/14733250211024734>.
8. Eliadis A. (2023). Social intelligence and empathy: An integrated literature review. Journal of International Business Research, 22(4), 1–11.
9. Myznikov A., Zheltyakova M., Korotkov A. et al. (2021). Neuroanatomical correlates of social intelligence measured by the Guilford test. Brain Topography, 34(3), 337–347. <https://doi.org/10.1007/s10548-021-00837-1>.
10. O'Sullivan M., Guilford J. P., de Mille R. (1965). The measurement of social intelligence (Reports from the Psychological Laboratory, No. 34). University of Southern California.
11. Leary T. (1957). Interpersonal diagnosis of personality. Ronald Press.
12. Gardner H. (1983). Frames of mind: The theory of multiple intelligences. Basic Books.
13. Cantor N., Kihlstrom J. F. (1987). Personality and social intelligence. Prentice-Hall.
14. Goleman D. (2006). Social intelligence: The new science of human relationships. Bantam Books.
15. Guilford J. P. (1967). The nature of human intelligence. McGraw-Hill.
16. Thorndike E. L. (1920). Intelligence and its uses. Harper's Magazine, 140, 227–235.
17. Romney D. M., Pyryt M. C. (1999). Guilford's concept of social intelligence revisited. High Ability Studies, 10(2), 137–142.

Дата першого надходження статті до видання: 02.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.03.2026